



LUND UNIVERSITY

Definitioner och prioriteringar gällande invasiva främmande växter

Vareman, Niklas

Published in:
Växtvärk

2021

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Vareman, N. (2021). Definitioner och prioriteringar gällande invasiva främmande växter. I J. Alkan Olsson, H. Hanson, E. Persson, C. Sjöholm, & N. Vareman (Red.), *Växtvärk: perspektiv på invasiva främmande växter i svensk natur* (s. 25-30). Palaver press akademi.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

DEFINITIONER OCH PRIORITERINGAR GÄLLANDE INVASIVA FRÄMMANDE VÄXTER

Niklas Vareman

Det finns vissa växter som vi är fria att använda vår tid, möda och våra pengar på att bekämpa. Andra växter uppmanas vi, eller är juridiskt skyldiga, att bekämpa. Åter andra är vi förbjudna att bekämpa. Den första gruppen växter är ogräs eller arter som vi upplever som problematiska, den andra gruppen är invasiva främmande arter och den tredje är hotade, fridlysta, arter. Skillnaden mellan hotade arter, å ena sidan, och ogräs och invasiva främmande arter å den andra är kanske uppenbar men skillnaden mellan ogräs och invasiva främmande arter kan nog kännas knepig emellanåt. Ett ogräs är invasivt i en mening, det sprider sig lätt i en viss odlingstyp, till exempel trädgårdar, men dock inte i den mening som myndigheter lägger i begreppet ”invasiva främmande arter”. Ett invasivt växtsätt betyder inte automatiskt att växten utgör ett hot mot biodiversiteten. Hotet mot biodiversiteten är centralt i vad myndigheter menar med invasiv, vare sig växten är främmande eller inte.



De arter vi faktiskt måste hålla koll på, eller till och med utrota, är för tillfället de som finns med på EU:s lista över *invasiva främmande arter av unionsbetydelse*. Någon gång i framtiden kommer det nationell lagstiftning kring de växter som är av speciellt intresse för just Sverige, ett urval av de förväntat värsta skurkarna listade genom SLU Artdatabankens riskbedömning, som Johanna Alkan Olsson, Helena Hanson och Tina D’Hertefeldt skrev om i det första kapitlet: listan över *invasiva främmande arter av nationell betydelse*. Bente Eriksen beskrev några av kandidaterna i

förra kapitlet, välkända växter som vresros och lupin, och lite mer ökända som parkslide. Det är dock en bit kvar tills några växter av nationell betydelse ska bekämpas enligt lag. Riskbedömningen och de föreslagna växterna är bara första steget av flera på vägen mot lagstiftning. Det andra steget, analys av påverkan på ekosystemtjänster, socioekonomisk analys samt kostnads- och nyttokalkyl har påbörjats men hur lång tid detta tar och när allting till slut är klart finns det nog ingen som vet idag.

Men hur prioriterar man bland växter utifrån vad som är invasivt? Vad är det för värden som vägs in? Har olika förvaltningsmyndigheter olika syn på vad som är av vikt? Vad är viktigt att ta hänsyn till när det ska bestämmas vilka växter – och djur naturligtvis – som bör hållas borta från Sverige? Det här kapitlet handlar om hur myndigheternas olika intressen påverkar vad som kan anses vara en invasiv främmande växt som behöver uppmärksammas speciellt. Vad som hamnar på Sveriges nationella lista blir i slutändan resultatet av förhandlingar mellan olika intressenter.



Vad är då en invasiv främmande art? Arten är alltså främmande, men också invasiv. Artdatabanken har definierat båda dessa delar av det samlade begreppet ”invasiv främmande art” inför arbetet med risklistan. Vad som är en främmande art och hur folk i allmänhet ser på vad som är en främmande art beskrivs ingående av Erik Persson i nästa kapitel.

En invasiv art är en art som har stor förmåga att sprida sig i någon viss naturtyp. Enligt artdatabankens risklista är detta helt enkelt vad ”invasiv” betyder inom forskningen. För förvaltningar inbegriper det också att arten åstadkommer något som får negativa konsekvenser. Artdatabanken använder den definition som Naturvårdsverket anger i sin ”Nationella strategi och handlingsplan för främmande arter och genotyper”, från 2008: en art som ”hotar biologisk mångfald, orsakar socioekonomiska skador eller skador på människors och djurs hälsa”. Den biologiska mångfalden verkar under senare år ha fått mer tyngd i definitionen, något

som möjligen hänger samman med EU:s formulering i listan över invasiva främmande arter av unionsintresse. I Naturvårdsverkets handlingsplan från 2014 är en art invasiv om den kan konstateras ”hota eller negativt inverka på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster”. Riskbedömningen som Artdatabanken gjort utgår också bara från biodiversitet som hotat värde.



Hot mot biodiversitet är således det som måste avväjas, men utöver det spelar hot mot människors och djurs hälsa, och sådant som orsakar socioekonomisk skada också en roll. Artdatabankens riskbedömning tittar bara på hot mot biodiversitet. De främmande arter som finns med på listan bedöms utifrån hur stor spridningspotential de har och hur mycket de påverkar biodiversiteten. Vissa främmande växter kan ha stor spridningspotential utan att förväntas påverka biodiversiteten nämnvärt. De bedöms ha låg risk. En art som däremot har både stor spridningspotential och stor påverkan på biodiversiteten är en högriskart. Det finns många sådana på listan, men bara några få är kandidater för listan över invasiva främmande arter av nationell betydelse för Sverige. Att en växt är invasiv och främmande och dessutom av nationell betydelse betyder alltså att den utöver det negativa värdet i att den hotar biodiversiteten, också har andra negativa värden, eller att den kanske saknar viktiga positiva värden som andra invasiva främmande arter bär med sig. Syren, en växt som får maxvärden i riskbedömningen, kommer enligt de representanter för myndigheter vi har pratat med inte att komma ifråga för någon lagstiftning mot invasiva främmande växter. Inte för att den inte sprider sig och inte för att den inte har stor påverkan på biodiversiteten, utan för att den har positiva värden som väger upp. Syren har ett högt kulturvärde och den är del av vad många anser vara svensk natur, eller åtminstone trädgårdskultur.

Andra växter har inte samma starka positiva värde och dessutom kanske värderas negativt från en ekonomisk synvinkel.

Parkslide har också maxvärden i risklistan, men är inte i samma utsträckning som syren en del av vad de flesta anser vara svensk trädgårdskultur eller natur. Däremot hotar den inte bara biodiversiteten. Parkslide hotar även vägar och hus och det är väldigt kostsamt att återställa efter de skador som den åstadkommer.

Om ”invasiv” inbegriper att olika värden hotas, som biodiversitet, ekonomiska värden och ekosystemtjänster – det som ekosystem bidrar med till människans välfärd – kommer växter att uppfattas som invasiva i olika utsträckning beroende på vilka värden olika intressenter hyllar. Vår gäst från Trafikverket nämnde verkets lätta nervositet inför bokharabinda, en nära släkting till parkslide, som planterats som klätterväxt på bullerskydd, medan representanterna från Havs- och vattenmyndigheten berättade för oss att ekosystemtjänster är ett begrepp som är ”hur brett som helst” och ser sjögull som ett problem delvis på grund av att den hotar ekosystemtjänster som badliv och motorbåtsåkning.



Vilka prioriteringar görs, och varför? Listan över de växtarter som är kandidater att tas upp på den svenska listan över invasiva främmande arter innehåller: blomsterlupin, parkslide, sjögull, sydfyriling/vattenkrassula, vattenpest och vresros. De första observationerna av dessa växter i vilt tillstånd gjordes mellan 1870 och 1918, förutom sydfyrilingen som först observerades år 2016 i Sverige. Alla de andra har alltså förekommit vilt i Sverige i mer än 100 år. När blev de då invasiva? Blev blomsterlupinen ett verkligt problem i och med att ängsbiotoperna i Sverige förflyttades till vägkanterna? Och parkslide? Har den bara kommit igång ordentligt de senaste tio åren, eller är det hur vi ser på den som ändrats? Vresrosen? När gick den från erosionsskydd till invasiv främmande växt (av nationell betydelse)? I en rapport om erosion i Lomma från 2001 rekommenderas vresros som erosionsskydd. Knappt 20 år senare röjs rosorna bort och är heta kandidater till att hamna på Sveriges lista över invasiva främmande växter av nationell betydelse.

Men vad kommer att tas bort i framtiden? Kommer andra

värden att prioriteras? Och kan man stämma i bäcken, det vill säga sätta upp växter på listan även om de inte är etablerade här ännu – men som om de etableras riskerar att sprida sig och hota biodiversiteten – så att vi inte introducerar dem aningslöst? Hos Trafikverket är detta en viktig fråga eftersom verket gör nyplanteringar vid järnvägsspår och vägkanter. Trafikverket arbetar utifrån en grönlista med växter som *inte* medför risker.

Riksantikvarieämbetet vill bevara värdefulla odlingsmiljöer och trädgårdar. Miljöerna formar en berättelse om vad Sverige en gång var. Växterna i de här miljöerna utgör inget direkt problem idag, men klimatförändring och förändrad markanvändning gör att möjligheten finns att de kan bli invasiva i framtiden. Ska det kulturhistoriska värdet då spela roll i diskussioner om vad som ska hamna på den nationella listan? En gissning är att ekonomiska värden, hälsa, och som alltid i grunden, biodiversitet, väger tyngre. Skulle vi i så fall utarma vårt (sentida, efter 1800 var det ju!) kulturarv då?

Växter försvinner också. Vad ska de ersättas med? Ett intressant exempel på vad som skulle kunna hända fick vi från representanten för Riksantikvarieämbetet. Han berättade att det på Kullaberg finns en unik lavflora som lever på gamla träd, bland annat askar och almar. Problemet är att almarna är så gott som borta nu och askarna lever på lånad tid. Skulle en främmande, potentiellt invasiv art som tysklönn vara värd att plantera för att rädda lavarna? Här står biodiversitet mot biodiversitet.



Presentationerna och de åtföljande samtalen med representanter från myndigheter och organisationer har varit väldigt givande för oss i projektet. Det är lätt att utgå från att alla arbetar mot samma mål när det gäller invasiva främmande växter, och på ett sätt är det väl så. Alla hyllar biodiversitet som det som ska skyddas, men för varje intressent är det biodiversitet ur *den intressentens* perspektiv. Biodiversiteten ska skyddas samtidigt som de värden som definierar verksamheten man arbetar i ska tas tillvara. Trafik-

verket ska anlägga och underhålla vägar och spår. Skogsstyrelsen värnar om skogsnäringen. Fritidsodlarnas riksförbund om de mindre täpporna, och så vidare. Kanske är det inte så underligt att arbetet med listan över invasiva främmande arter av nationell betydelse går långsamt framåt.



Lästips

Den som vill titta närmare på riskbedömningarna och myndigheters definitioner hittar mer information på Artdatabankens och Naturvårdsverkets hemsidor.